

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תורה שבעל פה

גמרא מסכת בבא קמא

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה פרק אחד — $(10 \times 1) + (18 \times 5)$
סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טייטה" בראש כל עמוד המשמש טייטה.
כתיבת טייטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שש שאלות: על חמש מן השאלות 1-7 ועל אחת מן השאלות 8-9.

ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה – 18 נקודות).

1. שמירה פחותה ושמירה מעולה

א. "א"ר מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה".

כתוב בלשונך את דברי רבי מני בר פטיש המצוטטים. (2 נקודות)

ב. הגמרא מצטטת משנה ("קשרו בעליו במוסירה..."), ובה שלוש דעות של תנאים בנוגע לדינו של אדם ששמר על

שורו שמירה פחותה, והשור יצא והזיק.

(1) העתק למחברתך את הטבלה, וכתוב בה אם בעל השור חייב או פטור במקרה שהשור תם

ובמקרה שהשור מועד – על פי כל אחת מן הדעות שבטבלה.

שור מועד	שור תם	
		רבי מאיר
		רבי יהודה
		רבי אליעזר

(2) אדם ששורו הוא שור תם, והוא שמר עליו שמירה מעולה, והשור יצא והזיק – כתוב מהו הדין של אדם זה,

לפי כל אחד מן התנאים. היעזר ברש"י.

(9 נקודות)

ג. (1) רבי מני בר פטיש סובר שמשנתנו היא כדעת רבי יהודה. הסבר את נימוקו לכך.

(2) הגמרא מעלה אפשרות שמשנתנו היא כדעת רבי מאיר. הסבר אפשרות זו.

(7 נקודות)

2. והוא שחתרה

א. (1) "אמר רבה והוא שחתרה" – תאר את המקרה שבמשנה על פי רבה. בתשובתך צטט מן המשנה את המקרה

שאליו נוגעים דברי רבה. היעזר ברש"י.

(2) מדוע המקרה שבו הבהמה חתרה תחת כותל רעוע נחשב "תחילתו בפשיעה וסופו באונס"? בתשובתך הסבר

מהי הפשיעה ומהו האונס במקרה זה.

(10 נקודות)

ב. (1) "אמר רבה ואפילו חתרה" – על פי מסקנת הגמרא, בנוגע לאיזה מקרה במשנה נאמרו דברי רבה?

(2) על פי הגמרא, אפילו המקרה שבו הבהמה חתרה אינו נחשב "תחילתו בפשיעה וסופו באונס". הסבר מדוע.

(8 נקודות)

3. שומר אבדה

- א. לדעת רב יוסף, שומר אבדה הוא כשומר שכר. הנימוק הראשון לדעת רב יוסף הוא "בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הווי כשומר שכר". רש"י מסביר נימוק זה באמצעות כלל. כתוב בלשונך את הכלל, והסבר באמצעות כלל זה את דעת רב יוסף בעניין שומר אבדה. (5 נקודות)
- ב. "איתביה רבה לרב יוסף השב...".
- (1) רבה למד מן הברייתא שאפשר להחזיר אבדה גם לגינה ולחורבה שאינן משתמרות. הסבר את הלימוד של רבה.
- (2) "שי"מ כשומר חנים דמי". הסבר כיצד הסיק רבה ששומר אבדה הוא כשומר חנים. (8 נקודות)
- ג. הסבר את התירוץ של רב יוסף לקושיה של רבה. בתשובתך הסבר מהי "דעת בעלים". (5 נקודות)

4. משחית ודָבָר בעיר

- א. "תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מִפֶּתַח ביתו עד בֶּקֶר כיוון שניתן רשות למשחית... בכי רב יוסף... א"ל אביי...". כתוב מדוע בכה רב יוסף, והסבר את דברי הנחמה של אביי לרב יוסף. (5 נקודות)
- ב. "ת"ר דָבָר בעיר כנס רגליך...".
- (1) הסבר בלשונך את ההנחיה שבציטוט.
- (2) בגמרא מובאים שלושה פסוקים שמהם נלמדה הנחיה זו. העתק את המילה הראשונה של כל אחד מן הפסוקים, והסבר מה לומדים מכל אחד מן הפסוקים. (9 נקודות)
- ג. בגמרא מוזכרות שתי הנחיות נוספות שיש להקפיד עליהן בשעה שיש דָבָר בעיר. כתוב את שתי ההנחיות. (4 נקודות)

5. המדליק את הגדיש

א. "המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו..."

על פי משנה זו, רבי יהודה וחכמים נחלקו אם המדליק חייב על "נזקי טמון באש".

(1) על פי המשנה, כתוב מקרה שבו חכמים מסכימים לדעת רבי יהודה, והסבר מדוע הם מסכימים לדעתו.

(2) על פי ברייתא שמובאת בגמרא, כתוב מקרה שבו רבי יהודה מסכים לדעת חכמים, והסבר מדוע הוא מסכים לדעתם.

(7 נקודות)

ב. "היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עימו חייב".

(1) על פי דברי רש"י על המשנה, הסבר מדוע המדליק חייב על הגדי. בתשובתך הסבר את הלימוד מן הפסוק.

(2) על פי רש"י, לכאורה היה אפשר לחשוב שהמדליק יהיה פטור מתשלום משום "דקם ליה בדרבה מיניה".

הסבר בלשונך את הביטוי "קם ליה בדרבה מיניה", והסבר מדוע על פי רש"י המדליק אינו פטור מתשלום.

(8 נקודות)

ג. "עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עימו פטור".

הסבר מדוע במקרה זה המדליק פטור מלשלם בעבור הגדי והגדיש. (3 נקודות)

6. חיטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחיטין

א. "חיטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחיטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד".

ברייתא זו עוסקת באדם שהשאיל לחברו מקום להגדיש בו גדיש של תבואה.

בנוגע לכל אחד משני המקרים שבברייתא, תאר את המקרה, והסבר את הטעם לדין. (8 נקודות)

ב. "אמר רבא הנותן דינר זהב לאישה ואמר לה היזהרי בו של כסף הוא".

(1) מהו הדין במקרה שהאישה הזיקה לדינר, ומדוע?

(2) מהו הדין במקרה שהאישה פשעה בשמירה והדינר אבד, ומדוע?

(8 נקודות)

ג. רב מרדכי טען שאפשר ללמוד את הדין שאמר רבא בעניין "הנותן דינר זהב לאישה" ממקרה ודין שבברייתא.

העתק מן הברייתא את המקרה ואת הדין האלה. (2 נקודות)

7. קטע שלא נלמד

לפניך קטע מן המשנה וקטע מן הגמרא במסכת בבא קמא, דף מז, ע"א-ע"ב.

למד את הקטעים, וענה על השאלות שאחריהם. היעזר בפירושו רש"י.

ביאור המילים: הוה לה שלא תאכל — היה לה (לבהמה) שלא לאכול את הפירות.

אמינא — אני אומר.

כי ניים ושכיב רב, אמר להא שמעתא — בשעה שהיה רב מנמנם וישן, אמר שמועה זו [ואילו היה

רב ער, בוודאי שלא היה אומר דברים מופרכים אלה].

שור שנגח את הפרה פרק חמישי בבא קמא

מתני'
הכנים פירותיו לחצר בעה"ב שלא ברשות
ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הווקה בהן בעל הפירות חייב ואם
הכנים ברשות בעל החצר חייב

לא שנו. הא דקמני אס הווקה
בהן בעל הפירות חייב: אצל אכלה.
יומר מדאי ומתה:

גמ'
הכנים פירותיו לחצר בעל
הבית וכו': אמר רב לא שנו אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור מאי
טעמא הוה לה שלא תאכל אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר
להא שמעתא דתניא הנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני
אדם וחייב בדיני שמים סם המות הוא דלא עבידא דאכלה אבל פירות
דעבידא דאכלה בדיני אדם נמי מיחייב ואמאי הויא לה שלא תאכל אמרי הוא
הדין אפילו פירות נמי פטור מדיני אדם והא קמ"ל דאפי' סם המות נמי דלא
עבידא דאכלה חייב בדיני שמים

א. (1) "אמר רב לא שנו אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה פטור".

הסבר את דברי רב. בתשובתך כתוב בנוגע לאיזה מקרה במשנה נאמרו דברים אלה של רב.

(2) הסבר את הטעם של רב לדבריו.

(7 נקודות)

ב. רב ששת הקשה על דברי רב מברייתא.

הסבר את הקושיה של רב ששת על רב. (5 נקודות)

ג. הגמרא תירצה את הקושיה של רב ששת.

הסבר את התירוץ של הגמרא. בתשובתך הסבר מה לומדים מן המילים "סם המוות" שבברייתא. (6 נקודות)

עליך לענות על שאלה 8 — בקיאות אן על שאלה 9 — עיון, לפי התכנים שלמדת.

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י) (10 נקודות)

אם בחרת בשאלה זו, ענה על אחד מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 10 נקודות).

8. א. מאמרים בשם בניו של רב פפא

(1) "אמר רבי אחא בר פפא... מתריעין על החיכוך בשבת".

I. הגמרא הקשתה על מאמר זה מברייתא: "ושאר פורעניות... לא היו מתריעין אלא צועקים".

הסבר את הקושיה.

II. על פי רש"י, מהו ההבדל בין התרעה לצעקה?

(2) "ודלת הננעלת לא במהרה תיפתח".

"דלת הננעלת" הוא משל למצב מסוים.

מהו מצב זה, ולשם מה נאמר מאמר זה? היעזר ברש"י.

ב. מעיין היוצא בתחילה

אחד מן התנאים שהתנה יהושע בן נון הוא: "מעיין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו".

(1) מהו "מעיין היוצא בתחילה", ומהו פירוש הדין "מסתפקין ממנו"?

(2) I. "אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים" — על פי רבה בר רב הונא, מי נותן למי דמים, ומדוע?

II. "ולית הלכתא כוותיה" — תרגם את המילים, והסבר את המשמעות של דברים אלה.

ג. מהלכים בשבילי הרשות

בברייתא שכתובים בה התנאים שהתנה יהושע בן נון, מוזכר התנאי: "מהלכים בשבילי הרשות עד שתרד

רביעה שנייה".

(1) מה הם "שבילי הרשות", ומדוע הם נקראים כך?

(2) מהי התקופה בשנה שבה חל תנאי זה? ציין את תחילת התקופה ואת סופה.

(3) למי מועיל תנאי זה, ומהי התועלת בתנאי זה?

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות) (10 נקודות)

אם בחרת בשאלה זו, ענה על אחד מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 10 נקודות).

9. א. נוטל רכוש חברו על מנת לשלם

(1) "ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער" – הסבר את השאלה שרצה דוד המלך

לשאול את הסנהדרין על פי רבנן ואיתימא רבה בר מרי.

(2) עיין בדברי הרא"ש שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

מהו לחלופי שעורים דישראל בעדשים דפלשתים כדי להאכיל לבהמות? ושלחו ליה דאסור לגזול על מנת לשלם, שנאמר: "חבל ישיב רשע, גזלה ישלם" (יחזקאל, ל"ג, ט"ו). ויראה דמיירי שעדיין לא היו מזומנין, אלא רצו ליקח גדישים של שעורים דישראל, ולכשיזדמן להם גדישים דעדשים דפלשתים, יחזירו להם. אבל אם היו גדישין דעדשים מזומנין, אפילו אין בעלי גדישין שעורים לפנינו מותר לזכות להן גדישין של עדשים על ידי אחר וליקח גדישין של שעורים, דזכות הוא לו, דעדשים עדיפי טפי. וכן משמע לישנא דקרא: "חבל ישיב רשע, גזלה ישלם" דמשלם אחר שכבר גזלו.

(רבנו אשר, רא"ש, מסכת בבא קמא, פרק ו, סימן יב)

I. על פי הרא"ש, כדי שאדם יהיה רשאי ליטול רכוש של חברו על מנת לתת לו דבר אחר, צריכים להתקיים

שני תנאים. מה הם שני התנאים?

II. תשובת הסנהדרין לדוד המלך התבססה על פסוק מספר יחזקאל.

הסבר את הוכחת הרא"ש לדבריו מפסוק זה.

(שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ב. לא תחמוד

עיינ בדברי הרמב"ם שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו בְּרָעִים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמוד" (שמות, כ', י"ד). ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה. ואינו עובר בלאו זה עד שייקח החפץ שחמד, כעניין שנאמר: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים, ז', כ"ה) – חימוד שיש בו מעשה.

י. כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו, כיוון שחשב בליבו היאך יקנה דבר זה ונפתה ליבו בדבר – עבר בלא תעשה, שנאמר: "לא תתאוה" (דברים, ה', י"ח). ואין תאוה אלא בלב בלבד.

יא. התאוה מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל; שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: "וחמדו בתים וגזלו" (על פי מיכה, ב', ב'), ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו לגזול, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות (מלכים א, פרק כ"א). יב. הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד, והקונה דבר שהתאוה בהפציר בבעלים או בבקשה מהן, עובר בשני לאווין. לכך נאמר: "לא תחמוד" ו"לא תתאוה". ואם גזל, עבר בשלושה לאווין.

(רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה, פרק א, הלכות ט-יב)

למשה קנו שעון חכם חדש ומשוכלל, ולמוחרת הוא הביא אותו לבית הספר. חיים, חברו לכיתה של משה, ראה את השעון של משה.

על פי הרמב"ם, הסבר בנוגע ל**כל אחד** מן המקרים שלפניך אם חיים עבר על איסור, ואם כן – על איזה איסור הוא עבר. בתשובתך ציין את ההלכה בדברי הרמב"ם שעליה ביססת את תשובתך.

(1) חיים קינא במשה ואמר בליבו: "הלוואי שגם לי היה שעון כזה".

(2) חיים קינא במשה וחשב בליבו איך לגרום למשה למכור לו את השעון.

(3) חיים הפציר במשה שימכור לו את השעון, ומשה נכנע ללחציו של חיים ומכר לו את השעון.

(שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ג. גידול בהמה דקה בארץ־ישראל

עייין בדברי הרב עובדיה יוסף שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם. נשאלתי מאת הרב הגאון רבי יעקב שמש שליט"א אודות מה שפסק מרן בשולחן ערוך חושן משפט (סימן תט, סעיף א): אין מגדלים בהמה דקה בארץ־ישראל מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיזקם מצוי, אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ־ישראל. והאידינא שאין מצוי שיהיו שדות לישראל בארץ־ישראל נראה דשרי. עכ"ל. היאך הדין נוטה בזמן הזה שבעזרת ה' יתברך זכינו ליישוב ישראל בארץ־ישראל, אם מותר לגדל בהמה דקה שהואיל והותרה הגזרה, הותרה. או דילמא כיוון שחזר טעם האיסור לקדמותו, אסור לגדל... ואשיב בקצרה בס"ד.

(א) בראשית מאמר נסביר דעת מרן ז"ל שכתב דהאידינא שרי, והרי כל דבר שבמניין צריך מניין אחר להתירו... נראה שטעמו של מרן ז"ל על פי המבואר בתשובת הרא"ש (כלל ב, סימן ח) בדין טלית של פשתן, שאף לפירוש ר"ת אין לאוסרו בזמן הזה... ולא שייך לְדַמּוֹתוֹ לדבר שנאסר במניין שאין לו היתר אלא על ידי דין הגדול ממנו בחוכמה ובמניין, שכיוון שטעם האיסור ידוע, אם נתבטל הטעם, בטל האיסור ממילא... אם כן הכי נמי בנידון דידן שהדבר ידוע לכול שיעיקר הגזרה תלויה במקום שיש שם יישוב ישראל, ולהכי בבבל נמי עשו עצמם כארץ־ישראל לעניין זה, וכדאיתא בבבא קמא (פ, ע"א), משום הכי כיוון דבטל האי טעמא האידינא, ממילא בטלה הגזרה...

(הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק ג – חושן משפט, סימן ז)

- (1) כתוב מה פסק מרן השולחן ערוך בנוגע לדין המשנה "אין מגדלין בהמה דקה בארץ־ישראל", והסבר מדוע הוא פסק כך.
- (2) הרב עובדיה יוסף נשאל בנוגע לגידול בהמה דקה בארץ־ישראל בימינו. הסבר את שני צדדי הספק שבשאלה.
- (3) הרב עובדיה יוסף הקשה על פסק מרן השולחן ערוך מדברי חז"ל "כל דבר שבמניין צריך מניין אחר להתירו".
 - I. הסבר את הקושיה של הרב עובדיה יוסף.
 - II. הסבר את התירוץ של הרב עובדיה יוסף לקושיה זו.

בהצלחה!